

ЛІТЕРАТУРА І ВІЙНА

УДК 821.82-3.811.340. 355.01(477)

DOI: 10.31652/3041-1084-2023-1-102-112

**ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ:
УКРАЇНСЬКА, ПОЛЬСЬКА, БОЛГАРСЬКА, ЛИТОВСЬКА ПОЕЗІЯ
(НА МАТЕРІАЛІ АНТОЛОГІЇ «ВЕСНА ОЗБРОЄНА»)**

**INTERPRETATION OF THE WAR IN UKRAINE:
UKRAINIAN, POLISH, BULGARIAN, AND LITHUANIAN POETRY
(BASED ON THE ANTHOLOGY «ARMED SPRING»)**

Зелененька І. А.,

orcid.org/0000-0002-3031-775X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української літератури

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

У дослідженні проаналізовано антологію «Весна озброєна», ініційовану до видання Національною спілкою письменників України, книга з'явилася друком під час розгортання повномасштабної війни в Україні, навесні 2022 року. В основу антології закладено кілька принципів — особливо помітним є охоплення регіонів із різнорівневим авторством, спорадично прозирає принцип поколіннєвих переживань, із іншого боку — в організації антологій відчувається врахування тенденційності щодо висвітлення явища, особливо — як саме висвітлена тема війни в західноєвропейській поезії. Експериментальність антології «Весна озброєна» в тому, що редактор, автор передмови Михайло Сидоржевський окваліфікував її як антологію воєнної лірики й під однією обкладинкою зібрав невеликі добірки (до шести творів) українських, польських, болгарських, балтійських поетів про гостре відчуття-відображення двох етапів російсько-української війни (1 етап — 2014-2022 роки, 2 етап — із 24.02.2022 року, що триває). Автори, позиціоновані в антології «Весна озброєна», належать не лише до різних мистецьких осередків та генерацій, вони більш чи менш відомі читацькому загалові, але справа в тім, що їхня стильова палітра — вельми

пістрява, від майстрової зрілості до наслідувальної манери, в якій легко йти за тими, хто вже усталився в літературі. Превалює в антології розуміння безпорадності мирної людини з-посеред нагнітання трагічних воєнних подій. При цьому глибина та знання подій, деталей різняться — це і волонтерський досвід, і досвід біженців, емігрантів, досвід матерів у чеканні синів і дочок із фронту, досвід воїнів і нащадків воїнів, досвід сиріт і тих, хто висвітлював ці події в медіа та в дослідженнях, що дає достатній, як на тривання війни, дискурс і залишає явище помітним, адже воно є ровесником лихоліття, що ретранслюється.

Ключові слова: антологія, поезія, фронтова поезія, волонтерська поезія, ветеранська поезія, поколінняве переживання.

The study analyzed the anthology «Vesna ozbroiena (Armed Spring)», initiated for publication by The National Writers' Union of Ukraine. The book was published during the unfolding of a full-scale war in Ukraine, in the spring of 2022. The anthology is based on several principles — the coverage of regions with different levels of authorship is particularly noticeable, the principle of generational experiences is sporadically manifested, on the other hand — in the organization of anthology shows the consideration of the tendency to cover the phenomenon, especially how exactly the topic of war is highlighted in Western European poetry. The experimental nature of the anthology «Vesna ozbroiena (Armed Spring)» is that the editor, the author of the foreword, Mykhailo Sydorzhovsky, qualified it as an anthology of military lyrics and under one cover collected small selections (up to six works) of Ukrainian, Polish, Bulgarian and Baltic poets about the acute feeling-reflection of two stages Russia-Ukraine war (1st stage — 2014-2022, 2nd stage — ongoing since 24.02.2022). The authors of the «Vesna ozbroiena (Armed Spring)» anthology belong not only to different artistic circles and generations, they are more or less known to the readership, but the fact is that their style palette is very diverse, from masterful maturity to imitative manners that are easy to follow by those who have already established themselves in the literature. Predominant in the anthology is the understanding of the helplessness of a peaceful person amid the tragic events of war. At the same time, the depth and knowledge of events and details differ — this is volunteer experience, and the experience of refugees, emigrants, the experience of mothers waiting for their sons and daughters from the front, the experience of soldiers and descendants of soldiers, the experience of orphans and those who covered

these events in the media and in research, which provides sufficient discourse throughout the war and keeps the phenomenon visible, because it is the same age as the relayed disaster.

Keywords: anthology, poetry, frontline poetry, volunteer poetry, veteran poetry, generational experience.

Постановка проблеми. Українська поезія ХХІ століття як поезія внутрішнього зламу й позиціонування автора над епохою бачиться, як еклектична структура з відходом від модернізму, переходом через постмодернізм до післяпостмодернізму й навспак, де стрижневим зацікавленням стає характер і перебіг післяпокаліпсичності, а також бажання як форма ліквідації травм людської психіки, залишкових тоталітарних (колоніальних) травм і посттоталітарних (постколоніальних) і сучасних воєнних травм. Тому єднає редакційну, перекладацьку й авторську когорту в межах антології «Весна озброєна» лише одне (і цього, врешті, достатньо) — намагання зафіксувати й переосмислити випробування українців, рівень усвідомлення геноциду та протидії, об'єднавчі зусилля інтелектуалів, які не повинні здетонувати на амбіцію, а лише працювати на самовираження, що виявиться цілющим. Це і є ще невловний у своїх тотальних лекалах «український синдром», котрий бачиться поетами й аналітиками в причинно-наслідковій послідовності за «в'єтнамським» і «афганським». Мотиви гіркої сирітства, залишенства, ніжної жіночої тривоги й історичної люти до ворогів, плачу розставань і радощів зустрічей, еросу й танатосу, благословень, проклять і пророкувань, незборимої віри в перемогу, усеpronикної любові до України як матері героїв єднують 142 авторів під стилізованим у піксель фронтисписом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художньо-філософську концепцію антологій не досліджено. Хоча загалом поезію початку ХХІ ст. досліджували Юрій Ковалів [5, с. 7 – 22], [4, с. 400 – 420], Ірина Зелененька [3, с. 73 – 79.], [2, с. 125 – 129.], Віктор Крупка [2, с. 130 – 139] тощо. Об'єктом дослідження є сучасна українська поезія про війну в Україні, що репрезентована конкретними виданнями, антологіями, які дозволяють вести мову про унікальність явища — зосібна, антологією «Весна озброєна» [5]. Предмет дослідження — образність сучасної поезії про війну, що втілює реалізацію національної ідеї як визвольної.

Виклад основного матеріалу. «Весна озброєна» — це антологія сучасної поезії про війну, у якій представлена поезія тиловиків

і воїнів. Художня фіксація вражень воєнної весни має амплітуду — від індивідуального страху до повномасштабного, підтверджує спробу сформувані погляди на війну в Україні зсередини та зовні. Левова частка рядків творів, радше римованих, аніж неримованих, уміщених в антології, за свідченням авторів, творилася між оголошеннями повітряних тривог, в укриттях, в евакуаційних потягах, в очікуванні дзвінків із фронту, підсилює важливість письма, що може сприйматися як невистояне, потребує перегляду й дооосмислення. Це вірші про воїнів живих і вічних, на підтримку захисників, свідчення того, що тил не самозаспокоївся. Проте антологія не може сприйматися як хроніка самої війни, а лише як її емоційне осмислення. Укладачі антології й не брали за основу принцип відомості чи ваготи авторського складу, навпаки — тут частково представлені автори, які не є відомими загалу, не просперують у тематиці історіософської, волонтаристської чи країнознавчої поезії, але висловили свою незалежницьку позицію. Алфавітний принцип позиціонування авторів виправданий, оскільки поколіннєвий підхід викликав би різноголосся. Осібно сприймаються письменники закордоння, чия імпреза дозволяє вести мову про те, що аналізована антологія — міжнародна.

Іноземні автори представлені в перекладах Віктора Мельника та Наталі Бельченко. У римованих поезіях *Вані Ангелової* (Болгарія) «Український ранок», «Сину, не йди на війну», «Поміж людського тлуму і хаосу» інтерпретована панорама повномасштабної війни в Україні, де згадано молодого окупанта та його матір, яка закликає сина до дезертирства. Особливу увагу привертає образ українського неба, що фіксує для світу події в Україні: «Небокрай спохмурнів і зробилося сине ліловим...» [1, с. 6], «Загойдалось в пилюці, на піту скрутилося Небо» [1, с. 8] (піта — образ-екзот, згадка плаского середземноморського хліба з білого або коричневого борошна).

Добірка горстка гостро-спазматичних віршів відомої польської мисткині *Божені Боби-Дури* — це дві неримовані поезії «Є в мене злість» і «Страсна п'ятниця», у яких авторка іритує свого читача ганебними вчинками ворога й натуралістичними мазками ганьби, на тлі якої резонують інтонації на користь постраждалих: «...і літери щораз незрозуміліше кричать звідусюди / і кричать у мені дівчатка з вибитими зубами / і хлопець з одрізаними геніталіями... / Один великий крик...» [1, с. 28]. Лірична героїня гнівно вибухає та відразно допитує ворожу

сутність: «Ким був той росіянин / якого ти подумки вбив? / Хижаком кровожерним? / Бандитом? / Підлітком посланим після призову в гущу війни? / Штани його були повні смердючого переляку...» [1, с. 29].

Мініатюри *Марека Вавжинського* про війну виписані в традиції циклічності часу, прогностично, з урахуванням трагедій Другої світової війни – автор бачить Україну в образі геройського льотчика: «спалене тіло / льотчика / з вказівним пальцем / у небо» [1, с. 34]. І як вирок для боягузів цього світу: «хто вас / не підтримує / не гідний / існування» [1, с. 35]. Тема війни змінює вектор мислення Марека Вавжинського від проблематики «На маргінесах». У мініатюрі Анжели Димчевої (Болгарія) трагедія України відчувається через музику Шопена: «Та за скульптурами безживними / звучить ноктюрн Шопена, / і мертві, і живі у танці / із чорною відьмачою — війною...» [1, с. 83].

Медитація *Гаррі Дуди* «Острів» «Острів Зміїний на Чорному морі» написана на пошану «тринадцяти незламних» оборонців твердині, починається із пейзажування в етнокологістиці: «На темних водах — жовта висота: Зміїний. / Тринадцять воїнів — як зграйка білих чайок, / і сяє день над морем ясно-синій» [1, с. 99]. Продовження є міфом, у який внесено легендарну відповідь українського воїна екіпажеві корабля РФ: «На них дракон залізний чорну пашу шкирить, / отруйні випари на острів видихає, / знущається, спогорда шле зневагу — / він хоче прапор білий, в силу серць не вірить. / — Іди, російський корабель військовий, на...!» [1, с. 99]. Остання частина поезії — притчева: «бандит віддав наказ — і він стріляє, / щоб хатка цегляна злетіла в піднебесся, / бо мужності — ні крихти. На піску холоднім / кров юна хлопців стигне. Руки потирає / в кремлівській вежі злісно демон спорохнілий. / Та пам'ять вироста, і буря вже надходить. / Вінка у демона не буде на могилі» [1, с. 99].

Притчевою є поезія *Міхала Заблоцького* «Ходить і ходить уже багато літ...» про російський військовий корабель, що підсилює уявлення про те, як розпочалася повномасштабна війна в Україні — Росія є піратським судном, що тероризує планету: «Ходить і ходить уже багато літ / Судно Росія повз інший вільний світ...» [1, с. 114]. Очікувано зрозумілим є закінчення-виклик: «Рускій військовий корабель, / Стріляй та ... іди на...!» [1, с. 114].

Іварс Штейнберґс (Латвія) у поемі «Всесвітня ганьба» написав про те, що світ є спостерігачем за злочинами політичного лідера, котрий «спаплюжив літеру «П» [1, с. 279]. Твір умовно ділиться на кілька частин:

у першій містяться міркування про мистецтво, яке понищене війною, у другій частині — звинувачення на адресу агресора, а третя частина — пророцтво з прокльонами: «...щоб згори на тебе звалився жирберг (так, саме жирберг, а не айсберг, / це така гора затверділих пльовків, маслянистої води і серветок, / що утворюється в системі каналізації — щось схоже на твою душу...)» [1, с. 283]. Поет фіналізує твір трьома повторами: «Русский военный корабль, иди на...!» [1, с. 283].

Поезія відлигівця *Леоніда Горлача* «Убий москаля!» нагадує марш, стрімкі рядки з повторами інтерпретують ініціацію: «Не хочеш невідником бути в Кремля — / убий москаля! / За кров України, за матір, маля — / убий москаля!» [1, с. 62]. Серед виразно сміливих Горлачевих образів, виконаних у відлигівських інтонаціях, вирізняються Юрій Долгорукий, прах якого «препадлючий» Лавра «кинула в кропиву і чебрець» [1, с. 63], і «Гугнявий», «Гундосий Гундяев» [1, с. 64]. *Петро Засенко* присвятив поезію ідеологові нападу на Незалежну Україну, у якого, на переконання ліричного суб'єкта, «Сяє усміх Іванушки-дурня» [1, с. 102].

Володимир Базилевський, із мисленням типового сімдесятника, в поезії «Прощай, немига!» не лише цитує вірш, а й переосмислює іронічно, з першої строфи занурює читача в апокаліпсичність війни: «Безжив'я згарищ. Труп не зариті, / бронемашин розплющений метал. / У вирвах закатовані та вбиті, гримаси пекла, смерті капітал...» [1, с. 13]. До подібного вдався історик *Сергій Гейко*, однак він, вочевидь, знаючи відомі воєнні версії української народної пісні «Ніч яка місячна...», долучився до подальшого версифікування.

Петро Перебийніс згадує Третю Роту й осмислює перепрочитання творів Володимира Сосюри: «І над серцем невиситимо / костомаха нависа» [1, с. 194]. Поезія-закличка *Олександра Ірванця* містить меседж «Києве мій!»: «Світ у щирому захваті, / Аж від захвату змок. / Десь далеко на заході / Сплять Париж і Нью-Йорк. / Сплять Європа і Штати, / Але ти зрозумій: / Нам тебе захищати, / Києве мій!» [1, с. 112 – 113]. *Василь Кузан* у гострій, іронічній поезії «Від любові до ненависті — один крок» змішує історично-культурні площини, вдається до контекстуальних зіткнень: «Були цитати Бісмарка та інших, Була довіра прісна, як маца. Та і Тарас попереджав у віршах про те, що гірше в світі — це кацап» [1, с. 136], апелюючи до Шевченкової «Катерини» й відомого застереження, адресованого юнкам покріпаченої України [1, с. 117].

Ігор Павлюк деміургічно переосмислює образ-символ козака Мамаю: «Шрами навхрест у нього, / семиструнна шалюка. / Щось у ньому від Бога, / щось у ньому від крука» [1, с. 188], *Богдан Мельничук* у струнких римах переповідає буковинську легенду про Соловія, присвячуючи полеглим землякам, і висновкує: «Биймо, хлопці, москалиська!» [1, с. 176]. *Віктор Мельник* у мініатюрі «Краків» згадує колорит західноєвропейського міста, незачепленого війною: «після України гейнал над Ринком здається гострим як політ падаючої згори ракети» [1, с. 169].

Найгостріше інтерпретують війну міленіали, стаючи її безпосередніми учасниками. *Ігор Астапенко* в поезії «Лист моїм братам і сестрам у Білорусі» густо-іронічно, із різкою градацією, аж до сарказму, пише: «у нас тут усе вогонь в прямому значенні слова / у нас тут усе бомбезно, але то таке, дрібниці...» [1, с. 9], «а знаєте як в нас добре? вмирають жінки і діти» [1, с. 9], «що ще розказати вам? хоч вам і не треба, трясця!» [1, с. 9]. *Артем Попик*, ветеран першої хвили сучасної російсько-української війни, який упевнено декларував, що не відбувся б як поет, якби не АТО, про другу хвилю пише: «Хто де. / Хто ліки в ящики кладе. / Хто орка валить у приціл...» [1, с. 207], називає українців медоїдами й оптимістично підсумовує: «І всміхнуться лани, і вернуться сини... » [1, с. 206]. *Олександр Стусенко* по-вояцьки красномовний до ворога: «Біда від кремлівського Вія, бо він — параноїк чи шиз. Зростила немита Росія брудний і кривавий рашизм» [1, с. 240]. Воїн та науковець *Олександр Хоменко* в асоціативних рядах, нанизаних, як намисто, у ритмізовані рядки пише про будні війни: «джотто і проповіді птахам / і далі самі повівні / пугач круку / дрозд круку / перевірка зв'язку плюс...» [1, с. 260]. На найвищих регістрах звучить пророцтво парамедикині Ярини Чорногуз: «Бо переможців у війні / жахній, сьогоднішній не буде. / Земля уся у ній згорить, / і темрява — як з підземелля / — укриє всю її за мить» [1, с. 270]. Міфізації *Анатолія Дністрового* про дівчинку на блокпості та про артилерію на тому світі нагадують замовляння, їхня оповідність переходить у ритмізацію, а ритмізація губиться в риторичній музичності й загадковій образності: «дівчинко на блокпості, діво наша пречиста» [1, с. 87], «де забарився художник, який тебе увіковічить» [1, с. 87].

У поезії «Колискова 2022» *Ольга Кіс* пише про котиків сіреньких «з Ворзеля і Бучі», біленьких «з Мили й Бородянки», згадані «котики херсонські, харківські, ірпінські» [1, с. 117]. *Іван Гентош* у «Відбої»

називає Бучу, Київ, Харків, Ірпінь Василь Клічак як типовий філологічний поет згадує в контексті боротьби за українські міста етику: «Вибльовуймо ненависне матюччя, / Заліплюймо ним вуха ворогів. / За Харків, за Чернігів, Суми, Бучу / трощімо недобитих москалів» [1, с. 122]. *Інна Ковальчук* пише про те, як сприймають війну діти з різних міст: «Злітає знову збита з неба зірка, / повітря ловить вибухів луну, / і діти Маріуполя, Охтирки / не гратимуть ніколи у війну» [1, с. 132]. Поезія-діалог *Юлії Бережско-Камінської* «...І я ту веселку бачила отоді» передає спілкування з матір'ю, котра залишилася в окупованій Чорнобаївці, легендаризований приміській зоні Херсону: «Вам жити, ви — молоді, / Ставати на ноги. Пробувати — по воді... / А нам... Ми вже якось добудемо в цій біді...» [1, с. 20].

У легкій публіцистичній манері *Леся Степовичка* наслідує інтонацію Євтушенкового запитання «Хотят ли русские войны?», винесеного в епіграф: «Чи хочуть москалі війни, спитайте ви у сатани, що сів на троні у Кремлі, і смерть приніс моїй землі...» [1, с. 236], рядки сприймаються як пророцтво, що збулося, оскільки написані в 2014 році. У поезії *Наталки Фурси* «Заходь, братіку, маю для тебе дари...» йдеться про перші дні війни: «І якщо ти не схочеш жерти цю землю сам, Острів Зміїний у поміч і «молотов вячеслав», — ляжемо в неї вдвох!» [1, с. 263]. У поезії *Любові Проць* «Не рятує усмішка Джоконди» звернено увагу на спадкоємність боротьби, на поколіннєвість у ній: «Дідо в стрісі знов шукає г'вера: Пре москаль, то треба чатувати... Правнук дзвінко: «Батько наш — Бандера!». Дідо вторить: «Україна — мати!» [1, с. 208]. «Непрощена неділя» *Надії Гармазій* несподівано перегукується в конструкції-переплетенні любовного та воєнного мотивів із поезією *Катерини Калитко* «Шосте квітня»: «Дружина того чоловіка, з яким ти спала іще до війни / і тебе, і навіть його пробачила, бо немає на трьох вини...» [1, с. 54]. У поезії *Ольги Кіс* «Біженець» постає образ хлопчика-недолітка, котрий утікає «зеленим коридором»: «Біжи, біжи... Ти біженець малий. / Прийшли ординці — бісівська личина. / А в тебе темні кола під очима...» [1, с. 116]. Письменниця переконана, що стражденні знаходяться під невидимою опікою: «Хлопчина — темні кола під очима, / Й десниця Божа над його чолом» [1, с. 116].

Антоніна Листопад настільки лекально-асоціативна в основі власної манери, разом із вказівками топосів і локусів, що кожний твір нагадує палкий виступ, насичений книжністю й відчаєм: «Я — Буча! Мене

гвалтували!», «Я — Буча... Мене розстріляли!» [1, с. 155]. *Вікторія Бричкова-Абу Кадум* — авторка монологу ненародженої дитини в лоні вмираючої матері під окупацією: «Мамко, мамулечко, мамо!.. Замовкла чому ти?..» [1, с. 30]. *Роксолана Жаркова* дотиково-алегорично, спектрально-оптично пише про те, що «кожен ангел сходить на землю, щоб зводити блокпости» [1, с. 100], бо «У цю весну, як в хустку Вероніки, поранений Ісус загорне дні...» [1, с. 100]. В антології часто звучить типовий жіночний, розпачливий погляд на війну з позиції незахищеності, дисонує зі струнками рядками *Валентини Кравченко*, повними ненависті до ворога: «Зсукою с-сукам петлі важких проклять» [1, с. 128].

В антології вміщена присвята-плач *Дениса Бірзула* — «Лиш вода» (шестирічній Тетяні Мороз, яка померла від зневоднення в блокадному Маріуполі), присвята-заповіт *Олександра Архангельського* — онукові та бойовим побратимам. *Броніслав Куманський* спробував наслідувати стиль «Енеїди» Івана Котляревського, але натомість пародував її характер, цитуючи, й адресуючи в памфлеті «Котляревський — Путіну» слова, які кожний зі співвітчизників міг би замінити на більш жорсткі: «пітерський чудак», «халява» [1, с. 140]. В інвективі *Павла Куца* «Між нами, сиренозалежними» спостерігаємо прогресію агресивних витівок на адресу ворога: «Гучна повітряна тривога, лети й завий до Таганрога!», «До Костроми та Волгограда, до Пітера-Зуйлограда!» [1, с. 142], Зрозуміло, що подібні звернення знижують естетичне сприйняття твору, замисленого як замовляння, але дозволяють зрозуміти настрій українців. Подібний інструментарій у «Лайці під балалайку» *Володимира Могилюка*, у *Павла Чорного* — «Кремлівський канібал готує стейк...» [1, с. 266], у *Валентини Шульги* — «Кремлівський ловчий як пуп горла» [1, с. 284]. Трапляється змішування й підміна понять, як-от у *Олега Чорногуза*: «Тільки Мокша — то ж скринька Пандори» [1, с. 268]. В історичних образках *Пилипа Юрика*, де він славить Івана Виговського, Петра Сагайдачного, згадано «шовініг», «путлерів московських», «бандюгу братву» [1, с. 292]. «Волох» — інфернальна міфізація *Володимира Білоцерківця* про «московського волоха».

В'ячеслав Гук накладає на українські реалії мотив Другої світової війни — Дюнкерську операцію (яку порівняно з боями на Бахмутському напрямку): «Після битви під Дюнкерком — мозок шука спасіння / Од вимушеного свідоцтва жаских реалій, / Вітер південний розносить кульбаб насіння / Од сонної бухти все далі і далі — й далі...» [1, с. 78].

Інфернальні мотиви майстерно вбирають у себе образи-символи замерзлої води, родинності, колиски та смертної сорочки в поезії-нарації «Люба сестро, та вода, що вмивала тебе і мене, — замерзла...»: «...ось минулої ночі снилось: їду в сідлі, закріпленому абияк, / очі коня занурилися в печаль, немов вели його на продаж / чи ж на бойню — губи дуже зашерхли, плоть відчуває спрагу, / бо живі не чутливі до мертвих, і милосердя тепер як вирок; / сьогодні я дуже втомився: випалював для миловарні поташ, / дружина вже вишила сорочку, в яку по смерті мене одягнуть» [1, с. 79].

Цікавим є візійний портрет осиротілої ірпінської дівчинки, яку неможливо втішити, *Тетяна Пишинюк* підсумовує: «Дівчинко з ключиком у руці, / у тебе є Україна!» [1, с. 191]. *Людмила Тарнашинська* у «Застереженні з минулого» (натякаючи на Хіросіму) виписує картини атомного бомбардування, застосовуючи оноματοпею, експресіоністичні й імпресіоністичні мазки, на тлі яких у фіналі фантомної яви тіней зображає «маленьке хлоп'я», яке «міцно тримається за мамину руку» [1, с. 243]. Відчутні аналогії на рівні «Червоної зими» Володимира Сосюри й «Червоних снігів» *Ярослава Ткачівського*: «Грона рубінові й тиша німа. Боже, на сході червона зима...» [1, с. 245].

Емігрантські мотиви, мотиви волонтерства й біженства переплетені в поезії *Надії Позняк* «Готую обіди, чекаю на Ноя»: «Готую обіди, чекаю на Ноя, / та човен розібрано і не пливе. / І страшно самій вреші стати війною: / убиті не плачуть... А в місті Ве́ве, / на схід від лозанни, в Швейцарській Рив'єрі, / куштують іскристе принадне вино. / Можливо, і я б там сиділа... Тепер я / війною стаю...». [1, с. 191]. Підвальна (неоандеграундна) поезія *Тетяни П'янкової* «Нація переможців родиться у підвалах...» оповідає про те, що «Світ закриває вуха, тупо відводить очі... / Бог на руках виносить янголів з-під завалів» [1, с. 201]. *Ганна Синьоок* спостерігає за творенням віршів у межових ситуаціях: «Писаний на тривожній валізі вірш не має терміну давності лежить мов дитяча голівка на маленьких колінах...» [1, с. 229].

Строфи *Василя Губарця* містять змістові лінії розуміння війни зсередини: «Вгнали тобі у могилу / Кіл із осики прогнилий... / Хто ти, потворо-солдате? / Чом не сумна твоя мати? / Чом не ридає родина / Й підла твоя батьківщина? / Тисячі вас, московитів, / Кров'ю своєю умиті, / В небі живцями згоріли, / В полі, в болоті зітліли...» [1, с. 75]. У поезії *Надії Капінос* «Із нотаток вихователя» постає образ юнки Мії

у промовистих явищних градаціях про життя на Донбасі (Мія нагадує дівчаток-недолітків, адептов сепаратизму, із драми Наталки Ворожбит «Погані дороги»): «Мама була — за пиво. Тато — за ДНР. / Пам'ять про них у Мії — лімб. Попелище. Дим. / Замість родини в Мії — сірий казенний дім. / Зрубані двічі крила. Боженька — просто фейк. / Лаятись вміє Мія, як нетверезий Швейк. / Тут — розквітають квіти. Там — бомбопад чумний. / Мов вовчєнята — діти з опіками війни. / Сни їхні ходять в берцях. Потяг. Сирени. Грім. / Мія малює серце. Жовтим і голубим» [1, с. 115].

Висновки. Упродовж 10-х років ХХІ століття поети перейнялися проблемами відторгнення й повного заперечення спадкоємності тоталітарної держави, відновили діалог із творчістю герметистів, в'язнів сумління (дисидентів), відлигівців (конформістів і нонконформістів), інтерпретуючи дійсність як екзистенційну, як волевиявлення, як образно-символічне вираження свободи, з 2014 року продуктивно виступаючи з творами про інтервенцію РФ в Україні, що як проблема становить особливий актуалітет у перманентному розгляді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Весна озброєна : поезія. Слово – зброя : передмова М. Сидоржевського. Київ : Ліра-К, 2022. 302 с.
2. Зелененька І., Крупка В. Інтелектуальна поезія Лю Шахе та Ігоря Павлюка : від Піднебесної до гіпербореїв. *Тенденції китайської літератури та творчість Мо Яня. The Tendencies in Chinese Literature and the Literary Works of Mo Yan. Колективна монографія. Упорядник І. З. Павлюк. 2021. С. 125–149.*
3. Зелененька І. Не вельми ліризована інтерпретація війни (європейська любов до України в перекладах Віктора Мельника) Національна ідентичність у мові та культурі: збірник наукових праць / за заг. ред. О.Г. Шостак. Київ : Талком, 2023. 458 с.
4. Ковалів Ю. Історія української літератури кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. Том сьомий. Випробування репресіями і війною. Київ : «Академія», 2020. 428 с.
5. Ковалів Ю. Передмова. Антологія одного вірша, вихоплена з полум'я війни. Поетичні джавеліни. *Дзвін*, №9–10, 2022. С. 7–22.